

Předmluva

Není jistě třeba příliš vysvětlovat, nakolik aktuální je naše téma. V posledním desetiletí se dokonce válka znovu přiblížila k „mírové zóně“ Evropy. Ve světě bylo nemálo válek i v době studené války, ale všudypřítomný strach z velké atomové války politické činovníky přece jen do určité míry kontroloval a ukázněval. Strach je pryč a je zřejmé, že možnost války je blíže než dřív. Tady již nepomohou ani srdceryvné výzvy jako „už nikdy válku“, ani triviální morální soudy typu „není spravedlivých válek“ – obojí je jen výrazem bezradnosti a ztráty orientace.

Předložený spis má být pokusem o pomoc v orientaci v této aktuální situaci, zejména pro účely politického vzdělávání. Záměr je naznačen podtitulem. Chceme načrtnout nejdůležitější etapy dějin nauky o „spravedlivé válce“ v evropské politické filosofii a etice jako součást etiky spravedlivého mírového soužití a jako proces dějinně-politického poučení. V naší době tento proces vyústil v osudovou otázku položenou světu jednotlivých států: Může se zdařit odstranění „instituce války“ společným úsilím? Proč si lidstvo, srostlé dnes v osudové společnosti, válku už vlastně nemůže dovolit? Jaké šance jsou, jaké cesty vedou ke „spravedlivému míru“, k mezinárodnímu uspořádání, které by zabraňovalo válkám a umožňovalo pokojné urovnávání konfliktů?

Těžiště výkladu je proto v současných problémech, v šancích, recesích a perspektivách mezinárodního řádu mírového soužití (kapitoly 7 až 12). Novou epochu mezinárodního práva a mezinárodní politiky, do níž pomalu, ale přece znatelně vstupuje svět jednotlivých států po katastrofách dvou světových válek, chceme však

ukázat také jako výsledek dějinného vývoje a dlouhodobých snah o etické a právní spoutání fenoménu války. Staré učení o spravedlivé válce, objevující se v antice a propracovávané v křesťanském středověku, chceme předvést jako součást etiky mírového soužití, byť možná jen zřídka tato etika tak působila (kapitoly 1 až 3). Od toho je třeba odlišit novou epochu novověkého mezinárodního práva s nárokem evropských států na svrchovanost a na *ius ad bellum* (kapitola 4). Nepochybně osvobodila mezistátní vztahy od falešné morálky a umožnila nové formy právní regulace války. Tato etika však nakonec vedla do nepřekonatelných rozporů 20. století a k tomu, že se znovu musíme tázat po spravedlnosti ve společenství států.

Tyto dvě vývojové linie se dnes kříží a překrývají v diskusi o takové politice zajišťování mírového soužití, která by byla eticky odpovědná a právně kontrolovatelná. Jako pomoc v orientaci pro odpovědné politické usuzování dnes různými způsoby slouží zejména rozumové právo Immanuela Kanta na jedné straně a revidované a reformulované církevní nauky o míru na straně druhé (kapitoly 5 a 6).

Spis je míněn především jako pomůcka pro politické vzdělávání ve škole i v dalším studiu. Neusiluje o vědeckou překvapivost. Pokouší se v krátkosti představit vývoj a současný stav diskuse na ústřední téma politické etiky. Nezachází do historických podrobností. Pojednat náš předmět jako historické téma, to by nebylo v silách jednoho autora. Spis se snaží splnit dvojí základní didaktickou úlohu: redukovat a strukturovat komplexní tematiku. Chce tudíž rekonstruovat etické a právní postoje dřívějších epoch k válečnému konfliktu a mírovému soužití a vždy jen stručně přitom odkazuje na dějinný kontext. Pro současnost pak jde o politologické nastínění základních otázek politické etiky a práva, o kterých se dnes diskutuje a které vymezují šance a hrani-

ce mezinárodního řádu mírového soužití. Výklad těchto současných otázek i odkazy na literaturu si proto vyžádaly podstatně více místa.

Paní Marianne Mayer, administrativní pracovníci katedry politického vzdělávání Katolické univerzity Eichstätt-Ingolstadt, děkuji za její starostlivou pomoc při zpracování rukopisu.

Eichstätt leden 2004

Bernhard Sutor